

BUITEN

16^E JAARGANG N^O. 26.

ZATERDAG 1 JULI 1922.

AAN DE KUST VAN CEYLON.

Redacteur: Mr. A. LOOSJES.

INHOUD:

AAN DE KUST VAN CEYLON, ILLUSTRATIE . . .	BLZ. 301
EURYALE, DE ONSTERFELIJKE, UIT HET ENGELSCHE VAN CARLTON DAWE (4)	302
DE BLOEMENTUIN, DOOR N. V.	303
HET SLOT LOEVESTEIN (SLOT), DOOR MR. A. LOOSJES, GEÏLLUSTREERD	BLZ. 304—308
HONDENTROUW, DOOR J. M. ST. P.	BLZ. 308
AFTELRIJMPJES, DOOR J. S. CZ.	308
EEN OUDERWETSCH BOERENBRUILOFT, GEÏLLUSTR. DOOR J. SCHUITEMAKER CZ.	BLZ. 309—311
DE SPROKE VAN EEN BOSCH, DOOR MARIE WUYTIERS	BLZ. 310
MEI (GEDICHT), DOOR D. A. POSTEMA	311
UITSPRAKEN VAN BUITENLANDERS OVER HOLLAND'S NATUURSCHOON (VERVOLG)	311
WAT IS INSTINCT? DOOR C. BINGHAM NEWLAND (VERVOLG)	311
CHIMPANSEE IN „ARTIS”, ILLUSTRATIE	312

BERICHTEN VAN REDACTIE EN UITGEVERS.

De uitgevers verzoeken beleefdijk dit blad te noemen als men naar aanleiding van eene advertentie, een aanvraag of een bestelling aan een adverteerder doet.

Afzonderlijke nummers: Prijs 40 cts.

EURYALE, DE ONSTERFELIJKE.

EEN ROMAN VAN HET HEDEN EN VERLEDEN.

Uit het Engelsch van CARLTON DAWE.

4) (Geautoriseerde vertaling).

TERWIJL hij de reisbiljetten kocht, liep zij op de haar eigen langzame, rustige manier naar het hek. Een bejaarde man, voorzien van zijn gaatjestang zei: „Kaartje, alstublieft”. Zij scheen hem niet te hooren. Hij herhaalde zijn verzoek en raakte daarbij haar arm aan. Toen keek zij hem aan en hij deed een stap achteruit alsof hem een slag had getroffen. Toen Robert er bij kwam, stond de man haar nog aan te staren met een verbaasde uitdrukking op zijn gezicht.

„Ik heb het kaartje voor deze dame.”

„Jawel, mijnheer”.

Werktuigelijk knipte hij het. Zijn oogen volgden de slanke gestalte toen deze langzaam naar den trein liep. Hij heeft nooit begrepen wat hem eigenlijk overkomen is.

Robert trachtte gedurende de reis een gesprek aan te knopen, maar hij moest tot de erkenning komen, dat hij nog nooit zooveel moeite had gedaan met zulk een miniem resultaat. Zij zat in haar hoekje van het compartiment en keek uit naar de zwarte daken en rookende schoorsteenen met volmaakte, ondoorgrondelijke kalmte.

„Zeker heel wat anders als Griekenland?” waagde hij te zeggen.

Zij glimlachte, maar niet uit de hoogte; dat had hem mischien gehinderd. Het was alleen een bewijs, dat zij zijn opmerking gehoord had. Haar tanden schitterden prachtig wit en regelmatig achter de roode lippen. Maar hij wist, dat zij dacht aan haar geboorteland, hij kon het zien in haar oogen, de meest opmerkelijke oogen, die hij ooit had gezien, ook al kon hij hun kleur niet bepalen. Eerst dacht hij, dat ze grijs waren, toen blauw; het leek hem soms dat zij deden denken aan de donkerte van stormwolken. Hij was werkelijk niet in staat een goede vergelijking te vinden.

Hij sprak van zijn oom en toonde haar den brief, dien hij had ontvangen, waarbij hij glimlachend te kennen gaf, dat hij eigenlijk een beetje nieuwsgierig was om te weten wat de „E” vóór haar naam beduidde. Zij zei hem dat ze „Euryale” heette, wat hem op dat oogenblik niets zei; alleen vond hij, dat het erg deftig klonk van haar lippen. Daar hij er anders niets van te zeggen wist, gaf hij de hoop te kennen, dat zij zijn oom, den beroemden oudheidkundige, in goede gezondheid had verlaten. Zij stelde hem hieromtrent gerust.

„Hij had met mij mee willen reizen,” vertelde zij. „Hij had feitelijk al zijn passagebiljet genomen; maar op het laatste oogenblik verzocht men hem naar Serphos te gaan. Het speet hem ontzettend; maar ik besloot dan maar alleen te gaan. Ik mis hem heel erg”.

„Wilt u wel gelooven,” zei hij, „dat ik heel blij ben, dat gij zoo goed Engelsch spreekt. Ik was aanvankelijk bang, dat u niets anders als Grieksch zou spreken. En dat zou nog al lastig zijn geweest.”

„Waarom?”

„Omdat ik die taal niet spreek, ziet u, zelfs geen nieuw-Grieksch. Daarvoor zou u oom Peter moeten hebben. Met hem hebt u zeker altijd oud-Grieksch gesproken, niet waar?”

„Neen, niet altijd. Hij kende de taal erbarmelijk slecht, terwijl zijn uitspraak, zelfs als men kon raden wat hij zeggen wilde, miserabel was. Arme, ouë Peter! Ik heb hem natuurlijk zooveel mogelijk geholpen, maar hij was te oud om te leeren. Bovendien was de basis slecht gelegd; het was een hopeloos geval. Hij was een ergernis”.

Hij durfde zijn ooren niet gelooven. En dat van P. G. Greenshaw, een van de twaalf grootste Grieksch-kenners ter wereld! Hij herinnerde zich de talrijke lofspraken op zijn oom, die hij had gelezen in kranten en tijdschriften, de lof, die hem was toegezwaaid als „onze beste Griekse professor”. Dat licht aan den hemel der geleerdheid op zijn eigen speciaal terrein — een ergernis! En wie had dit meisje tot zulk een onpeilbaar beoordeelaar verheven? Maar zij was een meisje; moest hij niet eer zeggen „vrouw?” En toch was ze zoowel meisje als vrouw. Hoe dit zij, haar studie kon nog slechts in het aanvangsstadium zijn, vergeleken bij de lange jaren van ernstig werken, die Peter Greenshaw achter den rug had. En toch durfde zij van hem en zijn geleerdheid met geringschatting spreken! Hij dacht er met verbazing over, wat de groote P. G. daarvan wel zou gedacht en gezegd hebben.

Toen zij op „Schoonzicht” aankwamen, werden zij door het geheele personeel verwelkomd. Mrs. Manifold was er in haar mooiste japon, glimlachend over haar heele goedgezichte. Minnie stond naast haar in de volle frischheid van haar zeventien jaren. De oude George Estney trad naar voren en vertelde van zijn vijf-en-dertig dienstjaren en zijn verknochtheid aan den Professor, dien hij scheen te beschouwen als een ietwat lastigen en verstrooiden jongen. En Mrs. Estny, die het rumoer in de hall had gehoord, kwam uit de keuken naar boven waggelen met een helderen boezelaar voor en een schoone muts op, en verwelkomde de nieuw-aangekomene met den engelachtigen glimlach van een gerimpelde cherubijn.

„U lust zeker wel een lekker kopje thee, liefje?” zei ze. „Het water staat op en de toast zal zoo dadelijk goed zijn.”

Robert lette op het gezicht van de nieuwe gast, om te zien hoe zij die warme en hartelijke begroeting ontving. Zij deden allen zoo duidelijk hun best om te zorgen, dat zij zich thuis zou voelen, om haar te doen vergeten, dat zij een vreemdelinge was in een vreemd land, dat het hem zelf weldadig aandeed. En daardoor stelde hem haar optreden erg teleur. Weliswaar dankte zij hen, maar zonder warmte.

Zedeed, vond hij, alsof ze niet anders verwacht had; alsof ze er recht op had; alsof een vreemdeling, die in een gastvrij land aankwam, niet anders kon worden ontvangen.

„Als u 't goed vindt, zal ik u uw kamer laten zien, miss,” zei Mrs. Manifold. „Dit is mijn dochter Minnie. Mr. Grange heeft haar voor uw persoonlijke bediening beschikbaar gesteld”.

Minnie deed een stap naar voren, buigend en blozend. Miss Argos keek haar aan en voor het eerst scheen zij belang te stellen in wat zij zag. Een glimlach, of de schaduw van een glimlach, gleed over haar gezicht. Het was de eerste keer, dat Grange haar had zien glimlachen, en het was een openbaring voor hem.

„Een der Uren 1),” zei ze met haar zachte diepe stem.

„Zeventien jaar,” zei Mrs. Manifold.

1) De Uren of Horen, drie godinnen der jaars- en daggetijden; ook van orde en regelmaat, van het schoone en beminneenswaardige.

Niemand behalve Grange had eenig idee van wat zij bedoelde.

Toen de drie vrouwen de trap waren opgegaan, keek de oude George Estney Robert aan van onder zijn dikke wenkbrauwen.

„Zei u niet, dat ze van het buitenland komt, mijnheer?”

„Ja, van Griekenland”.

„Zeker heel ver weg, niet?”

„Ja, een heel eind. Het grootste deel van het beeldhouwwerk van den Professor komt daar vandaan”.

„Zij ziet er net zoo uit”.

Robert Grange kreeg een schok; en dat om twee redenen. De eerste was, dat het volkomen waar was dat zij er uitzag als een standbeeld; de tweede, dat hij het niet vroeger had opgemerkt. En toch had die oude sufkop het gezien en nog wel onmiddellijk.

„Wij moeten ons best doen het haar naar den zin te maken,” zei hij. „Ik weet niet hoe lang de Professor weg zal blijven, maar als hij terug komt, zal hij er op gesteld zijn, dat wij kunnen zeggen, dat wij gedaan hebben wat wij konden.”

„Maakt u je daarvoor maar geen zorg, mijnheer. Als ik mij niet heel erg bedrieg, weet die jonge dame best wat ze wil.”

Robert Grange was het volkomen met hem eens.

VIERDE HOOFDSTUK.

DE ONTMOETING VAN EURYALE EN IRENE; EN VAN DEN INDRUK DIEN ZIJ MAAKTE.

Euryale zei een keer iets tot Grange, dat hem op dat moment zoowel deed verbazen als glimlachen. Het was in verband met haar weigering om het huis te verlaten. Er was reeds een week voorbij gegaan, zonder dat zij de minste neiging had betoond om de bezienswaardigheden van Londen of het leven dier stad te zien. Hij had theaters, concerten, musea voorgesteld, maar steeds zonder succes.

„Ik tracht menscheijk te worden,” zei ze. „Kunnen wij ons noodlot ontkomen? Ik geloof het niet; ofschoon ik mij soms verbeeld, dat zelfs de goden niet steeds het eindresultaat kunnen voorzien.”

Was dit een pose van superioriteit? Aanvankelijk was hij uit den aard der zaak geneigd het als zoodanig te beschouwen. Vrouwen, die een zekere mate van geleerdheid bereiken, zijn licht geneigd pedante allures aan te nemen. Hij dacht, dat dit zoo in den vrouwenaard lag, en omdat hij altijd zacht oordeelde over het zwakke geslacht, vond hij voor alles een verontschuldiging. En toch kon hij het in zijn hart geen pose van haar noemen. Het was eigenlijk een schande zoo te denken; een gedachte hem en haar onwaardig. Er kon feitelijk heelemaal geen twijfel bestaan aan haar oprechtheid; hij was er voor zichzelf zeker van.

Tijdens dit gesprek zat zij voor het open raam dat uitzicht gaf op het grasveld en den kleinen tuin, die tusschen het huis en het inrijhek lagen. Van hieruit kon men niet op straat zien, daar er om het heele huis een hooge steenen muur liep; maar van den weg drong somtijds het geluid door van het rammelen van een zwaren wagen, van haastige voetstappen, die tikten op de straatsteenen, van een schrille kinderstem. Toen Peter Greenshaw „Schoonzicht” had gekocht, had hij wei degelijk rekening gehouden met de eenzaamheid, die dit bezit hem zou verschaffen.

Grange zat tegenover haar en bestudeerde aandachtig haar verschillende gelaatsuitdrukking. Hij vond eigenlijk, dat zij al menscheijker was geworden, ofschoon hij de gedachte, dat zij in eenig opzicht niet menscheijk zou zijn, met kracht van zich afzette. Hij gaf toe, dat die gedachte onvergeeflijk was, maar zij was er en wat hij ook deed om ze te verbannen, bleef zonder resultaat. Voor geen goud, zou hij zoo een dwaasheid overluid gezegd hebben. Dit prachtig wezen met den betooverenden mond en de glanzende oogen, niet menscheijk! Bij den Hemel, zij was het bekoorlijkste menscheijke wezen, dat ooit binnen zijn gezichtskring was gekomen.

De positie waarin hij zich geplaatst zag, n.l. die van beschermer van dit meisje was, om 't zacht te zeggen, buitengewoon; wellicht gaf ze zelfs aanleiding tot verkeerde gevolgtrekkingen. Van het eerste oogenblik, dat zij er van hoorde, had Mrs. Courfield deze regeling verre van gelukkig gevonden. Zij gaf toe dat Professor Geenshaw een excentriek mensch was, iemand die eigenlijk heel erg een bewaker noodig had. Als hij er lust in had in onbekende streken vreemdsoortige pupillen te ontdekken, moest hij tenminste zoo fatsoenlijk zijn zelf voor ze te zorgen, ofschoon ze zich kon indenken in den warboel, die

daarvan het gevolg zou zijn. Maar ze kon toch niet ontkennen, dat Robert in een moeilijke positie was geplaatst en dat het een onvergeeflijk plichtsverzuim zijnerzijds zou zijn geweest, als hij geweigerd had aan het verzoek van zijn oom te voldoen. Trouwens, Grange had haar duidelijk gemaakt, dat, hoe moeilijk de situatie ook voor hem mocht zijn, hij er geen oogenblik aan dacht niet aan het verzoek van zijn eenigen vriend en beschermer te voldoen.

Gelukkig zag Irene de zaak verstandiger en moediger in. Daar zij niet den minsten twijfel had aan het eergevoel van haar verloofde en daar zij wist hoe diep haar liefde voor hem geworteld was, vond zij in de komst van die vreemde vrouw geen enkele reden tot angst. Had haar moeder er niet op gezinspeeld, dat die regeling toch eigenlijk erg gek was, dan zou die gedachte waarschijnlijk nooit bij haar zijn opgekomen. En ook nu nog verlangde zij er sterk naar, kennis te maken met die unieke Griekin, waarvan Bobbie zooveel te vertellen had.

Grange zelf was niet weinig ongerust, terwijl hij zoo het bezoek zat af te wachten van Irene en haar moeder, die zouden komen thee drinken. Mrs. Courfield was een vrouw, die graag had, dat men veel notitie van haar nam, en daar hij zich niet kon voorstellen, dat Euryale (hij begon al heel vertrouwd te worden met haar naam) van iemand veel notitie zou nemen, moest hij voor zichzelf bekennen, dat hij niet heel erg gerust was over den afloop van deze ontmoeting. Wat Irene betrof was hij geen oogenblik bevreesd; zij was een schrandere, verstandige meisje, dat tot nu toe het leven nog slechts van zijn lichtste zijde had leeren kennen. Zij begreep de situatie volkomen, en daar zij een sterk ontwikkeld gevoel van humor bezat, beschouwde zij de heele zaak als een grap.

„Ziezoo, hier zijn we nu,” riep Mrs. Courfield uit, die met Irene door Minnie was aangediend.

„Het doet mij zeer veel genoegen,” zei hij. Daarna stelde hij de dames aan elkaar voor.

Euryale was opgestaan en wachtte in waardige houding. Mrs. Courfield ging haar op de beminlijkste wijze tegemoet.

„Het is mij zeer aangenaam, kennis met je te maken, lieve,” zei ze, „en ik hoop, dat ge een heel prettig verblijf in Engeland zult hebben”.

„Dat zal ik zeker,” zei Euryale; „ik maak met zoo veel lieve menschen kennis”.

(Wordt vervolgd).

DE BLOEMENTUIN.

De Lathyrus gaat nu krachtig doorgroeien en de meeste soorten geven buiten reeds bloemen. We moeten er om denken de Lathyrus aan te aarden en geregeld goed de rijen op te binden. Bij het snijden der bloemen moeten we er om denken niet eerder te snijden voordat de aan het stengeltje aanwezige bloemen geheel ontloken zijn, de bloem moet z.g. „rijp” zijn. We zorgen natuurlijk dat het geheel goed los geschouffeld wordt en geen onkruid zich tusschen de Lathyrus bevindt. De tulpen en hyacinthen zijn uitgebloeid; willen we het volgend jaar weer iets aan de bollen hebben, dan moeten we ze opnemen en goed laten drogen. We bewaren ze dan tot het najaar op een koele plaats en zorgen dat de bollen goed op kleur blijven d.w.z. dat we iedere kleur apart houden. De leeg gekomen perken planten we op een donkeren dag weer vol met Begonia's, Pelargoniums, Asters, Zinnia's en andere. Reeds beginnen de Dahlia's hier en daar bloemen te vertoonen; zijn de planten nog niet sterk ontwikkeld, dan doen we verstandig die eerste bloemen er uit te knippen, de eerste zijn toch meest kort van steel en ze houden den groei der plant tegen. Zijn de Dahlia's zoo ver dat we er bloemen van kunnen vergen, dan moeten we er om denken de knoppen, die ter weerszijden van den hoofdknop zitten, weg te breken. Ge behoeft niet bang te zijn dat ge daardoor minder bloemen zult snijden. Immers, door dit wegbreken zal de hoofdknop spoediger ontluiken; bovendien krijgt men grootere mooiere bloemen. Men snijdt dus de bloem vroeger en daardoor zullen zich in de oksels der overblijvende bladeren weer nieuwe scheuten vormen die weer nieuwe knoppen geven en natuurlijk ook weer van de overtollige knoppen moeten worden ontdaan. Bindt de Dahlia's geregeld goed bij en geef ze flink water, ze zullen U dan met dit warme weer spoedig met bloemen overladen. Indien ge bij Uw vrienden een mooie nieuwe soort ziet, vraag dan den naam er van en noteer die voor het volgend jaar. Geen plant is er haast die zooveel mooie sterke snijbloemen geeft als de dahlia.

16 Juni.

N.V.

Foto C. Steenbergh.

OVERZICHT VAN DE GEBOUWEN BINNEN HET FORT LOEVESTEIN.
LINKS HET SLOT, HALF DAARVOOR HET ARSENAAL, RECHTS HET STRAATJE EN DE BUITENPOORT.
OP DEN ACHTERGROND LINKS TUSSCHEN DE BOOMEN DE MOLEN EN TOREN VAN WOUDRICHEM.

HET SLOT LOEVESTEIN.

(Slot).

VOET voor voet verdedigde zich de kleine bezetting tegen de overmacht. Men kent het einde: in zijn laatste wijkplaats steekt de Ruiter den brand in het door hem op den grond gestrooide buskruit, en offert zoo voor de zaak der vrijheid het leven.

Waar Maas en Waal te zamen spoelt
En Gorkum rijst van ver,
Daar heft zich op den linker zoom
En spiegelt in den breeden stroom
Een slot van eeuwen her.

.....
Daar is een dapper stuk gebeurd....

Zoo vertelt het Tollens, in zijn gedicht „Herman de Ruiter,” een van de weinige die van den eens zoo geliefden volksdichter zijn bekend gebleven. Inderdaad, binnen de muren van dit oude kasteel is een dapper stuk gebeurd, dat alléén reeds Loevestein tot een historische plek maakt.

Waren het tot dusverre de edelen geweest, die met huurotroepen den strijd tegen den Spaanschen koning hadden ondernomen, de eerste daad van een eenvoudigen volksman in den opstand tegen Spanje. Dat de tijden nog niet rijp waren voor een dergelijke onderneming, dat zijn stoutmoedige poging niet het succes had, dat aan de inneming van den Briel was beschoren, is geen reden, om de nagedachtenis van den Bosschen ossekooper niet met eerbied te gedenken.

Daar is méér gebeurd op Loevestein. Maar laten wij U daaraan herinneren als wij zoo aanstonds het slot binnen gaan. Thans herinneren slechts vermeld, dat in den zomer van 1572 de Watergeuzen onder Marinus Brand Loevestein bezetten; pogingen der Spanjaarden, in 1574 en 1589 ondernomen, om het slot te herwinnen, mislukten. Ook de Franschen slaagden er in 1672 niet in, den ouden burcht te bemachtigen. Gelukkiger waren zij in 1795, nadat acht jaar te voren de Pruisen het slot hadden bezet.

In den Franschen tijd werden plannen tot sletting van Loevestein ingediend, maar Napoleon, die van Gorinchem uit, het slot had bezichtigd, onthield er zijn goedkeuring aan. De Fransche keizer zal intusschen wel minder prijs gesteld hebben op het behoud van het kasteel, dan van de vesting Loevestein. Want — Loevestein is sinds bijkans 3½ eeuw door vestingwerken omringd. Omstreeks 1576 werden, waarschijnlijk door den vestingbouwkundige Johan van den Cornput, de wallen aangelegd, die het kasteel door een onregelmatige vijfhoekige schans omringden, en zij 't zoo nu en dan lichtelijk gewijzigd, nóg omringen. Geen wonder, dat men hiertoe overging. Want Loevestein's ligging was uit strategisch oogpunt in 't begin van den strijd tegen Spanje al te belangrijk, en reeds in die

dagen had een middeleeuwsch kasteel als krijgskundige versterking weinig meer te beteekenen.

Helaas, nog steeds wordt de ligging van Loevestein van militaire beteekenis geacht. Het fort Loevestein, niet zoo'n vervelende molshoop, als de meeste andere „moderne”, maar alweer verouderde forten, maar een gezellige gesloten schans, met hooge, ietwat magere forten. Dat wil zeggen, dat slechts enkele bevoorrechten mogen genieten van de verrukkelijke water- en landgezichten, die men van die wallen kan aanschouwen. Dat wil zeggen, dat de onmiddellijke omgeving van het historische gebouw, en zelfs zijn kelders, niet onder Onderwijs, Kunsten en Wetenschappen, maar onder Oorlog ressorteert. Dat wil zeggen, dat in mobilisatie- en oorlogstijd het slot wordt betrokken door scharen zich vervelende en min of meer brooddronken jonge mannen. Dat wil zeggen dat dit slot, als de vijand ooit deze streek mocht naderen, aan onvermijdelijke vernieling ten offer valt.

In October 1912 is het gebouw zelf van Oorlog aan Onderwijs overgegaan, met uitzondering van de kelders, die dienen tot bewaarplaats van iets, dat wij, om redenen van landsbelang, niet durven noemen. Een zonderlinge toestand! En de vraag rijst, of Oorlog niet gehéél van dit historisch plekje kan gedrongen worden. Het schijnt ons werkelijk niet al te domme leeke-taal toe, te beweren dat de vesting Loevestein, van verre aangeduid door het oude kasteel en den kruittoren binnen de wallen, een buitengewoon verouderd fort moet genoemd worden, en een verre van veilige verblijfplaats voor verdedigers van de Hollandsche waterlinie. Zou door nieuwe militaire werken iets buiten de tegenwoordige vesting de landsverdediging niet gebaat zijn? Zoo ja, laat men er dan wat geld voor over hebben, het is dit wel waard. Want Loevestein zal er tevens door bevrijd worden van den militairen druk. Men zal dan vrijelijk Loevestein's omgeving kunnen opnemen en in beeld brengen, kunnen genieten van 't heerlijke uitzicht dat de wallen der vesting bieden, en bij een en ander niet afhankelijk zijn — als wij — van de wellendheid van een, hetzij dankbaar erkend, allervriendelijksten kapitein, en van het Departement van Oorlog, dat ons toestond de bij dit artikel geplaatste afbeeldingen te publiceeren.

Men komt het gebied der vesting Loevestein binnen door een tunnelachtige gepleisterde poort in den wal aan de Waalzijde. Vroeger verhef zich — op de oude prent in ons vorig nummer heeft men 't kunnen zien — boven dezen doorgang een aardig poortgebouwtje, dat vermoedelijk in den aanvang der 17e eeuw werd gebouwd en aan de Gorcumsche Dalem-poort deed denken. In 1853, jaar waarin het zeer vervallen Loevestein door de genie als oorlogsmagazijn werd hersteld, schijnt deze poort gesloopt te zijn.

Vóór de omwalling bevond zich de toegang tot kasteel en voorburcht aan de landzijde, en 't is niet onwaarschijnlijk, dat hier ook later nog een doorgang in den wal is geweest, die echter thans is verdwenen.

De bezoeker die binnen de groene wallen niets als een kasteel dacht te vinden, ziet, als hij de poort is doorgegaan, niet zonder verrassing een straatje voor zich, waarvan aan weerszijden een rij lage gepleisterde huisjes, overblijfsel wellicht van een dorpje, dat onder de bescherming van den burcht ontstaan, gelijk zoovele plaatsen misschien tot een belangrijke stad zou zijn gegroeid, als — ja, als alles niet geheel anders ware gelopen. Thans zijn deze huisjes bijna alle voor de bezetting van het fort bestemd, en als zoodanig tijdens den mobilisatie-tijd dan ook gebruikt; vroeger woonden in de huizenreeks aan de linkerzijde verscheidene burgers. Rechts bij de poort, waar een beschuttend luifeltje uitsteekt, zat toen de wacht, als waarschijnlijk ook in vroeger dagen. Aan 't einde van 't straatje zien we nog een hooger huis, waarvan thans de fortbewaarder een gedeelte bewoont en als we dan rechts omslaan en een 18e eeuwsch gebouwtje, het z.g.n. „arsenaal”, dat kanonnen herbergt, zijn voorbijgegaan, staan we voor 't front van het oude kasteel. Men heeft het aan deze zijde iets van zijn karakteristiek-trotsch uiterlijk pogen te ontnemen, door op de muren eenige groote bedriegelijk-juist nagebootste ramen te schilderen. De poging is goed-geslaagd, maar kan toch moeilijk toegejuicht worden.

Ter linker- en rechterzijde verheffen zich zware vierkante torens, de zoogenaamde Maas- en Waaltoren, welke laatste, die aan den rechterkant, eenige meters hooger is dan de andere. In het midden springt de voorpoort vooruit die wellicht oudtijds terzelfder hoogte als de hoektorens opgetrokken, later van een zadeldak met trapgeveltje werd voorzien, en vermoedelijk 1784 1) nog wat werd afgeknot. Toen bracht men aan de voorzijde een fronton aan, en bedekte het geheel met een naar voren afhellend dak, waarop een dakruitertje werd geplaatst, dat een klok bevat. Mooier is dit voorgebouw er zeker niet op geworden; vooral dat fronton maakt aan dit middeleeuwsche gebouw een allerzonderlingsten indruk.

De niet-gelukkige verbouwing der voorpoort is wel de voor-naamste, die Loevestein's aanzien heeft geschaad. Te betreuren is verder de verdwijning der topgevels, waartegen vroeger het dak van het hoofdgebouw aan de zijkanten eindigde, dat hier thans schuin-aflopend is gemaakt waardoor levendiger lijnen zijn verloren gegaan; de uitbouw aan de achterzijde, thans boven afgeplat, doch vroeger eindigend in een topgeveltje en een dak, dat aan dat van het hoofdgebouw aansloot, verhoogt thans óók niet het schoon van het geheel. Moge men deze verknoeiingen, die hoe betrekkelijk gering ook, het slot een veel saaier aanzien hebben gegeven, bij de zoo noodige restauratie weder ongedaan maken.

Maar overigens is dit dan nog het Loevestein waarin Hugo de Groot bijkans twee jaren gevangen zat, waar zoovele andere bekende mannen zijn opgesloten geweest? Is dit nog het Loevestein, met zijn

Gewelt van wallen, dubbele gracht,
Ontruste honden, wacht bij nacht,
Beslagen poorten, optrekboomen,
Geknars van slotwerk....?

Natuurlijk, de ontruste honden, en de wachten zoekt men er thans te vergeefs. En het „geweld” van wallen, de groene wallen die in het voorjaar met de lieflijkste bloemekens getooid zijn, heeft, als Loevestein, zooals thans weer, van garnizoen ontbloot is, weinig afschrikwekkends. Maar de dubbele gracht, ja, die is er nog. Hoewel... die om het kasteel mag nauwelijks nog een gracht heeten, er is bijna geen water meer in. En ook dat

1) Volgens de voorloopige lijst van monumenten is deze toren aan 't eind der 18de eeuw tot de halve hoogte gesloopt, wat ons onjuist lijkt, en niet door oude prenten bevestigd wordt. Er wordt in deze lijst trouwens meer over Loevestein verteld, dat we minder juist achten. Zoo dat 't kasteel in 1570 grootendeels zou zijn verwoest, terwijl een oogenblik later wordt medegedeeld, dat 't gebouw hoofdzakelijk in de 15de eeuw zijn tegenwoordige gedaante kreeg. Verder wordt het Protestantsche kerkje „kapel” genoemd.

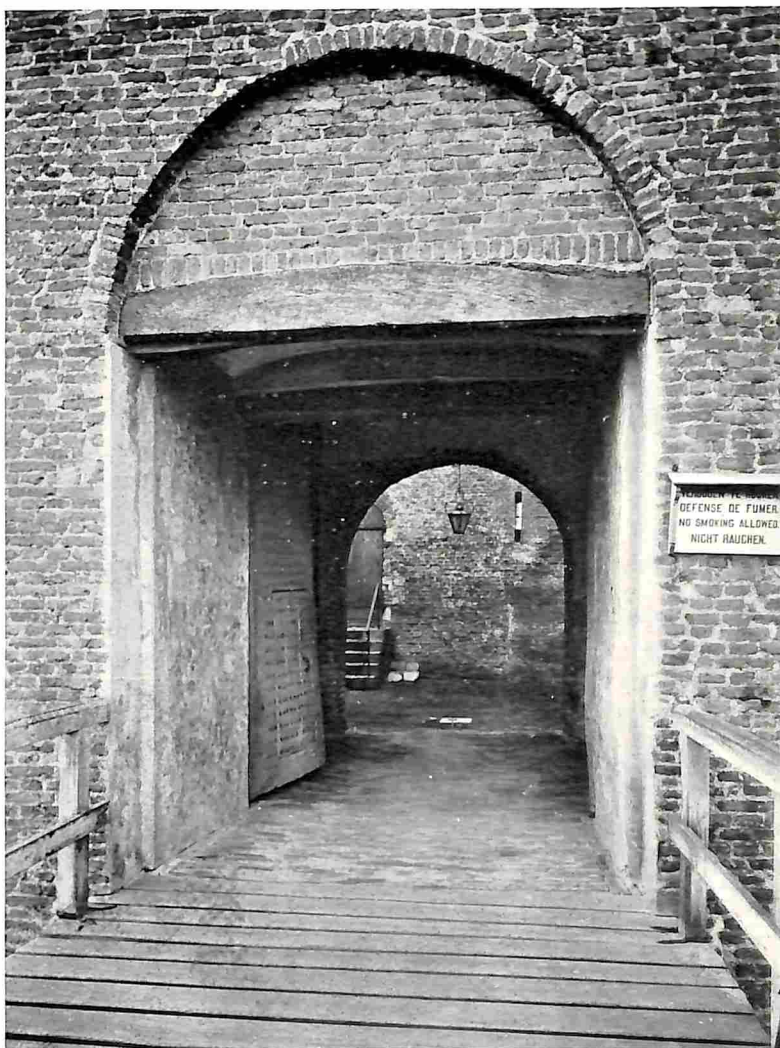

Foto C. Steenbergh.

DE TOEGANGSPOORT VAN LOEVESTEIN, MET DE HISTORISCHE BESLAGEN DEUREN.

verhoogt niet het indrukwekkende van het kasteel. Aan de achterzijde is door dit moerasje een dijkje gelegd, dat naar een deur leidt, die toegang verleent tot de kelder-ruimte. Wellicht heeft men, om de kelders geheel watervrij te kunnen houden, de slotgracht in verbinding gebracht met de Waal, wier wateren veel lager stroomen. Moge men dit onaanzienlijke slootje weder tot een waarlijke slotgracht maken! En dan wat in de kelders ligt en wat drooggehouden moet worden, aan 't gevaar van nat-worden blootstellen? Ja, daar hebt ge het alweer: het militair gebruik van Loe-

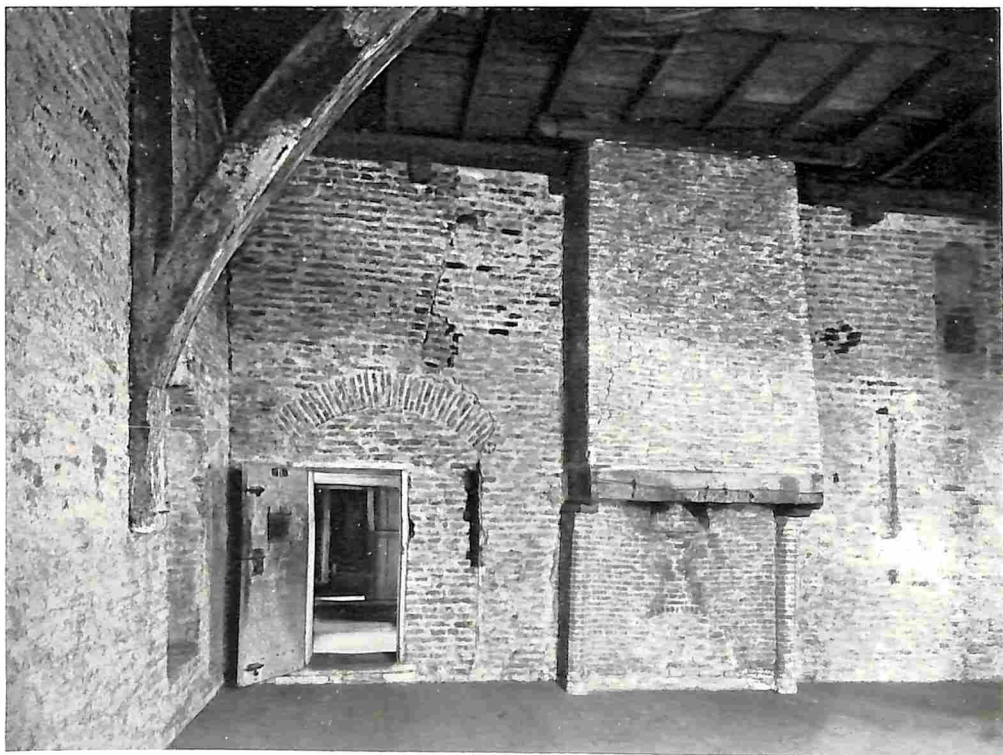

Foto C. Steenbergh.

HET SLOT LOEVESTEIN.

HOEK VAN DE KAMER, WAARIN HUGO DE GROOT HEEFT GEVANGEN GEZETEN.

vestein staat een waardig herstel van slot en omgeving als historisch monument in den weg.

„Beslagen poorten”? De buitenpoort moge mishandeld en gedeeltelijk gesloopt zijn, de eigenlijke slotpoort is er nog, met zijn oude beslagen deuren, die de afbeelding op blz. 305 duidelijk te aanschouwen geeft. Heeft zich deze voor U geopend, en hebt ge eerst nog in de poort de gleuf opgemerkt, waardoor in de middeleeuwen het valhek naar beneden werd gelaten, dan staat ge op het kleine binnenplein. Ter weerszijden rijzen de dikke muren der plompe kasteeltorens, achter U weet ge de poort, door hooge muren met die torens verbonden, en vóór U aanschouwt ge den bijkans blinden muur van het hoofdgebouw. Daarin, wat naar links, bevindt zich de toegang tot het kasteel, en deze doorgegaan zijnde, staat ge plotseling in een ruime zaal, de vroegere ridderzaal. Dat is wel wat zonderling, en 't is dan ook niet altijd zoo geweest: vroeger bevond zich de ingang rechts, in den Waaltoren, waar de wacht verblijf hield. Vandaar kwam men in een ander vertrek, dat vroeger de Raadzaal werd genoemd, nog vroeger als vrouwenvertrek dienst deed en in de 17e eeuw als kerk is gebruikt. Hier prijken nog boven de schouw de geslachtswapens van Albrecht van Saksen Meizen en diens pupil Philips den Schoone, eraan herinnerd hoe keizer Maximiliaan in 1497 zooveel geld aan Albrecht, zijn veldheer, schuldig was, dat hij hem verscheidene kasteelen, waaronder Loevestein, verpandde. Het is bijkans het eenige sieraad, dat het kasteel bevat, en dat eerst in 1853, na het wegbreken van een houten bekleding, weder voor den dag is gekomen. Maar het meest treffend in dit overigens kale vertrek is, wat slechts het geestesoog er aanschouwt. Want hier stierf Herman de Ruiter in 1570 den heldendood, hier werd het huwelijk ingezegend tusschen Arnoldus Geesteranus, den Remonstrantschen predikant van Schelluinen, en de schoone en rijke Brielsche vroedschapsdochter Suzanna van Oostdijk, die het samenzijn met den man harer liefde voor de vrijheid verkoos. Nietwaar, het hart wordt U hier wel even warm in dit ledige vertrek. Loevestein spreekt van krannige mannen. Maar ook van eenige vrouwen wier aandoenlijke trouw blijvende bewondering verdient.

Aan dit vertrek dan grenst de reeds genoemde Ridderzaal, waarin „Onderwijs”, ten blijke van zijn treffende zorgen voor een onzer merkwaardigste historische monumenten, een aantal palen heeft geplaatst, die de zoldering voor inzakken behoeden. Er is wel eenig — zij 't niet veel — geld voor herstel van monumenten beschikbaar. Maar voor Loevestein niet....

In deze in zoo droevigen staat verkeerende zaal hebben eens de ridders hun feesten en gelagen gehouden. Maar ook ernstiger gebeurtenissen hebben er plaats gevonden. Daar, aan de zuidzijde, waar toentertijd eenige vertrekken voor den kommandant van het slot waren afgesloten, is Arend de Joode, heer van Hardinxveld, overvallen door vier monniken, gehuld in de pij der Grauwe Minnebroeders: Herman de Ruiter en zijn makkers. Waarschijnlijk woonde hier ook de slotvoogd van den Boetselaer; de gouverneur zijner kinderen, Dirk

Rafaelsz. Camphuysen, dichter van 't bekende „Maysche morgenstond” behoort tot de vele mannen van naam, die binnen Loevestein's muren verblijf hielden.

Van hier komt men in den Maastoren, waar zich eertijds de keuken bevond, die Geesteranus na zijn huwelijk mocht betrekken.

Thans naar boven! Onder de steenen wenteltrap, die ons naar de tweede verdieping voert, vindt men een steenen gewelf met twee ijzeren ringen, de voormalige folterkamer. Verscheidene foltertuiggen, hier vroeger aanwezig, zijn thans in de Haagsche Gevangenpoort te zien; moge men ze naar hier terugbrengen.

Op de tweede verdieping, waar 't oog slechts kale vertrekken aanschouwt, hebben vele mannen gevangen gezeten wier namen ons zijn bewaard gebleven, de Remonstrantsche predikanten Bernerus Vezekius,

Charles de Niëlles, Eduard Poppius, Theod. Boom, Simon Lucas Bysterus, Paulus Lindenius, alle hier in de jaren 1621—1628 opgesloten, verder Abr. van Wicquefort, gunsteling van Johan de Witt, en een tijdlang gezant van Polen, die er genoeg in scheen te scheppen staatsgeheimen te verraden, wat hem eerst in de Bastille en in 1675 in Loevestein bracht. Dan Simon van Halewijn, burgemeester van Dordrecht, die van 1693 tot 1696 in dat kleine vertrekje met een van tralies voorziene deur midden in het hoofdgebouw werd opgesloten, omdat hij, zich niet kunnende vereenigen met de staatkunde van den Koning-Stadhouder Willem III, met verscheidene andere regenten in 1692 onderhandelingen aanknoopte over het sluiten van vrede met Frankrijk. Ook Pierre de la Roque en Alex. Graaf van Bylandt; de eerste gaf in 1747 als bevelhebber van Hulst, de tweede in 1793 als bevelhebber van Breda, de aan zijn zorgen toevertrouwde stad op weinig dappere wijze aan de Franschen over. Verder Jacob de Witt, oud-Burgemeester van Dordrecht, die begin Augustus van het jaar 1650 met vijf andere leden van de Staten van Holland, tegenstanders van Willem II, naar de Staatsgevangenis werd gebracht, die hij drie maanden later, toen de Stadhouder stierf, weder zou verlaten. Maar de

gekrenkte regent vergat niet wat een Oranje hem had aangedaan: „Gedenk aan Loevestein” hield hij zijn zoon voor. En Johan de Witt hééft het niet vergeten, hoe eens een Stadhouder zich had verstout het trotsche Holland en zijn patriciërs te behandelen. En nog langen tijd zou de naam der Staatsgezinde partij, die zich tegen een verheffing van den Prins van Oranje tot stadhouder verzette, als herinnering hieraan den naam van „Loevesteinsche faktie” dragen.

En ten slotte: Hugo de Groot. Daar in den noordhoek van het slot is het vertrek, dat hem tot woning diende; de aangrenzende kamer, eenige treden lager gelegen, in den Waaltoren, werd hem tot studievertrek en bibliotheek aangewezen.

Ik treed, o Huigh de Groot! geroerd den kerker in
 Waaruit Gij werd verlost door trouwe huwelijksmin
 stond hier tot voor korten tijd bij den schoorsteen te lezen,
 toen de wand hier nog niet, ter voorbereiding van herstellin-

Foto C. Steenbergh.

HET SLOT LOEVESTEIN.
 SCHOUW IN HET VROEGERE VROUWENVERTREK, EEN
 TIJDLANG ALS KERK GEBRUIKT.

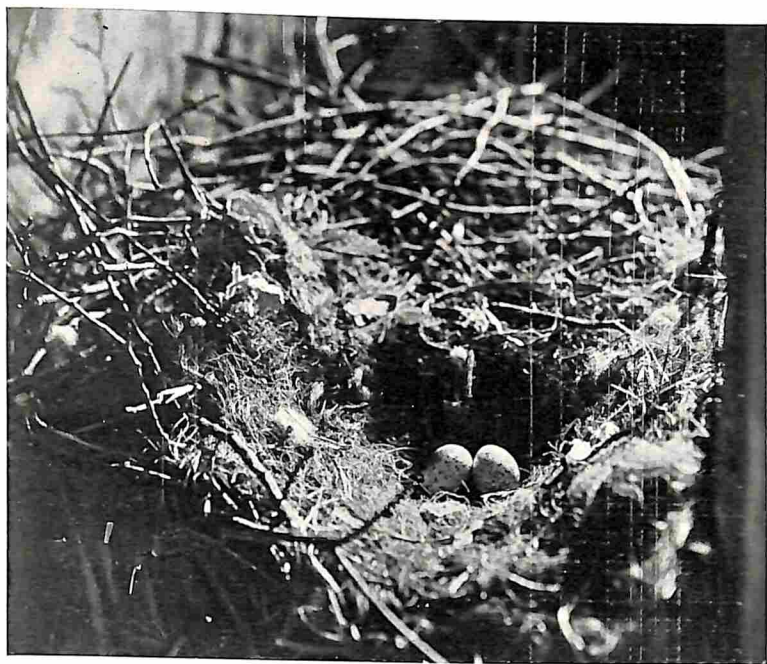

Foto C. Steenbergh.

HET SLOT LOEVESTEIN.

KAUWTJES-NEST IN DE W.C. VAN HUGO DE GROOT.

Een treffend staaltje van vogelen-zorg voor het nageslacht, en menschenzorg voor historische monumenten.

gen waarop men tot dusverre te vergeefs wacht, was afgebikt. En de onbekende, die dit schreef, zal wel bijna alle bezoekers van Loevestein aan zijn zijde hebben. Want al weten zij niet alle zoo precies, dat de groote geleerde hier van 5 Juni 1619 tot 22 Maart 1621 gevangen zat, wie weet niet, dat en hoe hij, veroordeeld tot levenslange gevangenisstraf, omdat hij Remonstrant en Hollander was, tot een levenslang verblijf op Loevestein,

Door wal en schans en vestingwerk
't Rameijck van den krijg te sterk....
Maar huwlijkstrouw te zwak,

uit Loevestein ontvluchtte.

O! het is overbekend, en haast „afgezaagd”, dat verhaal van de Groot's ontsnapping in een boekenkist. Maar toch ontroert het weer, als men de plaats bezoekt, waar dit alles zich heeft afgespeeld.

„Eén vrouw is duizend mannen t'erg”.

juichte Vondel, toen de mare van de ontvluchting bekend werd. Maria van Reigersbergen, de schrandere vrouw uit het oude Veere, heeft zich hier onvergetelijk gemaakt. En de namen van Elsie van Houweningen en Willem van de Velde, de trouwe dienaren, vooral die van de eerste, die zoo kranig hielp bij de ontvluchting, zijn in het geschiedboek met gulden letteren opgeteekend.

Minder bekend is, dat ook bijna alle andere Remonstranten, later op Loevestein gevangen gezet, hebben weten te ontvluchten, n.l. in 1631. Maar hun werden van hoogerhand toen vermoedelijk minder hinderpalen in den weg gelegd: Frederik Hendrik was Maurits niet.

Intusschen heeft ook Abraham van Wicquefort in 1674 weten te ontsnappen, in de kleederen van de dienstbode van den cipier, of, volgens anderen, in die van zijn eigen dochter.

Ook Simon van Halewijn, die met het mes, dat hij gebruikte voor het netten breien, een opening sneed in den vloer van zijn ledikant, zich daardoor met netten of beddelakens naar de eerste verdieping liet zakken en vervolgens door het raam van de kerk in de slotgracht, welke hij, evenals de gracht om de wallen, wist over te zwemmen. En ook de Belgische officieren, die hier in 1831 werden opgesloten, en aan wier verblijf nog teekeningen op den muur herinneren, wisten uit Loevestein te ontkomen. De bewaking van Loevestein's gevangenen schijnt wel wat te wenschen over te hebben gelaten.

Op de derde verdieping hebben de Remonstrantsche predikanten Samuel Prince, en de reeds genoemde Geesteranus, moeten verblijven, benevens Jan de Waal, burgemeester van Haarlem, Albert Ruyl, pensionaris derzelfde stad, Jan Duyst van Voorhout, burgemeester van Delft, Nanning Keyzer, pensionaris van Hoorn, en Nicolaas Stellingwerf, pensionaris van Medemblik, die in 1650 tegelijk met Jacob de Witt naar Loevestein werden gebracht. Op dezelfde verdieping diende een kamer in den Maastoren, Leiden's pensionaris Rombout

Hoogerbeets van 1619 tot 1626 tot gevangenis. Tegelijk met Hugo de Groot naar Loevestein gevoerd, mocht ook zijn vrouw zijn gevangenschap deelen; reeds na enkele maanden op Loevestein vertoefd te hebben, stierf zij echter. Van Samuel Prince worde nog vermeld, dat hij bij een poging tot ontvluchting in 1626 in de slotgracht verdronk.

Nog hooger, boven in den Waaltoren, is een kamer waar de Remonstrantsche predikant Petrus Cupus in 1624 werd opgesloten. Later verbleef hier de Engelsche admiraal George Ayscue die in 1666 in den vierdaagschen zeeslag door de Hollanders werd gevangen genomen en bij den vrede van Breda in 1667 in vrijheid werd gesteld.

Dalen we thans de wenteltrap in den uitbouw aan de achterzijde van het slot af, om nog even een kijkje te nemen in de tegenwoordige kerk, de vroegere wachtkamer der soldaten, die we bij den aanvang van onze wandeling door het kasteel wel wat vluchtig zijn doorgestaan. Dood-eenvoudig maar keurig-onderhouden, in wonderlijke tegenstelling met de rest van het kasteel, is deze merkwaardige kleine vierkante ruimte — waar nog steeds, den eersten Zondag van elke maand door den predikant van Poederoyen het evangelie wordt verkondigd — die zijn licht ontvangt door de kleine vensters in de torenmuren van 2 M. dikte. Een donkerbruin geverfde preekstoel, eenige banken van dezelfde kleur, een bord voor 't aangeven der gezangen, ziedaar alles. Neen, ook nog een kast met 't avondmaalsgeroi: twee zilveren bekers en een broodschotel uit de 17de eeuw, en eenige tinnen wijnkannen en borden uit de 18de eeuw. En sinds eenige jaren hangt hier bovendien aan den wand een bord, bevattende de opschriften van twee der vier grafzerken, welke nog op de begraafplaatsen binnen Loevestein's wallen gevonden werden tot — de wereldoorlog kwam, Loevestein een bezetting kreeg, die de omwalling wat moderniseerde en niet alleen de begraafplaatsen (er waren er twee: de algemeene op den linkervleugel van het Maasfront, de katholieke op den rechtervleugel, maar er werd sinds 1890 niet meer begraven) maar ook de zerken spoorloos deed verdwijnen, en die, naar het gerucht gaat, de hier gevonden schedels als voetbal gebruikte. De toenmalige fortcommandant, A. J. Valewink, onder wiens leiding dit vandalenwerk schijnt verricht te zijn, heeft de opschriften der zerken aan de vergetelheid willen ontrukken. Het merkwaardigste is het in het Latijn gestelde opschrift van den „eques praefectissimus Cohortis Belgicae” van Helden, die, in 1822 overleden, overeenkomstig zijn laatsten wil van den Haag naar hier werd overgebracht. Het andere is dat van den in 1836 overleden kapitein kommandant van Loevestein Herckenrath.

De kelders onder het kasteel, met tongewelven overdekt, zijn niet voor bezichtiging opengesteld. Die onder den Maastoren diende eens tot gevangenis van Gozewijn de Wilde, van wien in het vorig nummer werd gewag gemaakt. Een

Foto C. Steenbergh.

HET SLOT LOEVESTEIN, VAN TER ZIJDE GEZIEN.

andere ruimte werd in de 17de eeuw als bakkerij gebruikt.

In de muren van het kasteel bevinden zich hier en daar van die kleine onontbeerlijke vertrekjes, welke, in gemoderniseerden staat, tegenwoordig met W.C. worden aangeduid. Men had in zijn kamer slechts een deur te openen, zooals men tegenwoordig een kastdeur opent, en kon zich dan naar welgevallen eenige oogenblikken afzonderen. We hebben tijdens ons bezoek een drietal van die deuren geopend, en in alle drie gevallen hetzelfde verrassende aanschouwd: hoog opgestapeld op de bril een berg hooi, takjes enz. en daarop een allerliefst nestje, met eenige eitjes van een torenkauwtje. Inderdaad ook een ideale nestelplaats, met vrijen toegang naar buiten, door het niet van glas voorziene raam in den vorm van een schietgat. Op blz. 307 vinden onze lezers het nestje afgebeeld, dat de „zekere plaats” siert, die door Hugo de Groot en zijn Maria is gebruikt. Aardig, grappig, maar toch ook — schandelijk. Heeren in den Haag, is dat monumentenzorg? Is het geen treffende illustratie van de wijze waarop men Loevestein onderhoudt? Is het voldoende, dat het in den mobilisatietijd geheel verwaarloosde gebouw thans weer wat is bijgelapt en waterdicht gemaakt?

Den 26en Maart 1912 werd de vereeniging Slot Loevestein opgericht, die zich ten doel stelde „het inwendige van het slot zooveel mogelijk in zijn ouden toestand terug te brengen en te stoffeeren, zoodat het publiek zich een voorstelling zal kunnen maken hoe deze staatsgevangenis er ongeveer heeft uitgezien tijdens het verblijf aldaar van Hugo de Groot”. Een ontzaglijk-groot Bestuur kreeg deze Vereeniging, een dagelijksch Bestuur met een invloedrijk Kamerlid als Voorzitter, daarnaast een technische commissie, waarin deskundigen van naam deel uitmaakten. De oorlog kwam, en dwong tot uitstel der plannen. Thans is de oorlog voorbij, en geen van 't ontzaglijk-groote Bestuur roert zich. Behalve één, die toen de toestand van verwaarloozing te bar werd, zich liet hooren, Loevestein's groote vriend P. J. Verlee. Maar de stem van dezen oud-onderwijzer te Gorinchem alleen, is niet bij machte om de slapenden te doen ontwaken, om dat heele ontzaglijke Bestuur in beweging te brengen. Toch, hij deed wat hij kon. Kan dat ook van U gezegd worden, Excellentie, die heet te waken over onze monumenten? Kan dat ook van u gezegd worden, gij allen, die weer na den oorlog het „Gedenkt aan Loevestein” aan het Nederlandsche volk had moeten toeroepen?

De heer Verlee is een man op leeftijd geworden. Spreekt het van overgevoeligheid, dat ons zijne berustende woorden: „Ik zal het wel niet meer beleven, dat Loevestein in waardigen toestand wordt hersteld”, diep hebben getroffen?

Maar waarlijk, niet alleen om den wakkeren strijder voor Loevestein's herstel dit genoeg te gunnen, is 't de hoogste tijd om aan 't werk te gaan. Gij jongeren, die de kale vertrekken van onze Bastille bezoeken gaat, keert terug met den vasten wil, deze schande te doen ophouden nog tijdens uw leven. Laat niet na, elk op uw wijze, het „Gedenk aan Loevestein” te laten klinken, tot het besef tot den Haag doordringt, dat een Monumentenzorg, die niet *in de eerste plaats*

aan Loevestein haar aandacht schenkt, een paskwil is; tot enkelen van het ontzaglijk-groote Bestuur der Vereeniging „Slot Loevestein” zich weer bewust worden van wat voor hen te doen valt. Loevestein is een naam, die elken Nederlander héél veel te zeggen heeft. Maar laat deze naam niet langer spreken van een gemis aan piëteit, dat men in deze dagen nauwelijks meer mogelijk zou achten, als een bezoek aan het oude slot daar bij Holland's onvergelykelijk-schoone rivierpracht er niet het overtuigend bewijs van leverde.

Op voor Loevestein!

A. L.

HONDENTROUW.

(NAAR HET LEVEN.)

Toen Tom, de tweejarige Duitsche pinscher, over de grenzen kwam, was zijn lof hem al vooruitgelopen: 't Was een bijzonder lieve hond, gehoorzaam en hartelijk, zoo trouw aan zijn meesteres, dat geen vreemde haar te na kon komen, zoo waaksch, dat hij zelfs met één oor in de lucht sliep. Een van zijn aangename eigenschappen was ook, dat zijn vreugdeuitingen verliepen zonder het burenenverstorende blaffen, den meesten van zijn soortgenooten eigen. Inderdaad voldeed Tom volkomen aan dit gunstige signalement, zich aldus schitterend aanpassend aan de noodwendige beperkingen van een Amsterdamsch bovenhuis.

Hij had maar één minder aangename eigenschap: katten kon hij niet zien en er waren maar zeer weinig honden hem sympathiek, en als er volgens zijn hondeneer gevochten moest worden, dan vlogen van de tegenpartij de haren al bij plukjes rond, voor het fluitje Tom terug riep naar zijn meesteres.

In het seizoen ging Tom mee naar Zandvoort en genoot op de eenzame deelen van het strand van een ongekende vrijheid.

Vooraf voor de zwemtent was Tom een aanwinst: met zijn aanslaan hield hij alles wat leurede aan het strand en alles wat te nieuwsgierig was, op een zeer gewaardeerden afstand.

Totdat het idee opkwam, zijn hondentrouw nog op speciale manier productief te maken: Tom, op stilliggen prachtig gedresseerd, werd aan den hoofdpaal van de tent vastgebonden om, terwijl het gezelschap wat ging wandelen, de tent te bewaken.

Het ging prachtig! Melancholiek zijn vrouw naogend, bleef hij roerloos liggen en een reepenjongetje, dat op de tent afkwam, liet van schrik haast zijn Kwattadoos vallen, toen Tom aansloeg. Verrukt over Toms prachtdressuur, liep zijn vrouw met haar vriendinnen een kwartiertje het strand langs en terugkomende zagen ze Tom al van uit de verte als een zwart streepje nog altijd rustig liggen voor de witte tent.

Tot 't opeens was of een vulkanische uitbarsting dat stukje strand ontzette. De heele tent wipt eerst omhoog, ploft dan neer en vliegt in stormvaart over het strand. Juist tot aan de zee! Daar wordt het, alsof een groote zwarte roofvogel, de witte tent tot prooi neemt: het zwart vliegt op, over en onder de tent door.

Een razend gefluit en Tom rent op de vrouw af, terwijl een klein zwart keeshondje hinkend en jankend den anderen kant uitvliegt. De tent draagt door een slordig verspreide serie winkelhaken den geheelen verderen zomer de sporen van Toms hondentrouw. J. M. St. P.

Aftelrijmpjes.

Onder mijn tafeltje waar ik zat,
Waar ik gebraaiien vleeschjen at,
Waar ik rooiien wijntjen dronk,
Die al in mijn hartjen klonk,
Van mijn hartjen in mijn hoofd,
Moeder, wanneer de schelm is doed,
Zullen we hem begraven,
's Avonds als de klokke luidt
Onder de zwarte raven.

Tik, tak'tol, de boer nam een knol,
Van de wagen zonder vragen,
Ut, re, mi, fa, sol.

Anne, manne, moone, muite,
Tikke, takke, toone, tuite,
Heer, vrouw, kneg, wieke, wakkeweg;
Hoe volle?

J. S. Cz.

VISSCHERSHAVENTJE BIJ Woudrichem, WAAR MEN ZICH KAN LATEN OVERZETTEN NAAR LOEVESTEIN.

Foto C. Steenberg.

DE BRUILOFTSTAFEL VAN DE OUDERWETSCHEN BOERENBRUILOFT.

RECHTS IN 'T MIDDEN BRUIDEGOM EN BRUID. LINKS OP DEN VOORGROND DE OVERGROOTMOEDER VAN DEN BRUIDEGOM.

Een ouderwetsche boerenbruiloft.

REEDS vroeger heb ik in „Buiten” over „Westfriesche Zeden en Gebruiken” en ook over „Eigenaardige Gebruiken bij Bruiloften” een en ander medegedeeld aangaande vroegere huwelijksfeesten in Noord-Holland. Zoo'n „Ouwerwisse Boerebrulleft” is nu als openluchtvoorstelling onlangs vertoond bij gelegenheid van 'n landbouwtentoonstelling te Opmeer. Het was 'n schouwspel, dat bijzonder rijk was aan eigenaardige, typische groepen, 'n levende schilderij, zóó schitterend van kleuren en beelden, zóó belangrijk uit folkloristisch oogpunt, dat bezwaarlijk de wedergade ervan zou kunnen worden gevonden.

De tijden zijn slecht, de toestand op 't gebied van landbouw, veeteelt en zuivelbereiding is door de abnormale en langdurige koude, gevolgd door aanhoudende warmte zonder regen, zeer ongunstig. Maar toch bleek, dat onze West-Friezen zich niet hadden laten terneer slaan, ja dat ze zelfs nog lust en moed bezaten om feest te vieren, hun Oud-Hollandsche liederen te zingen en de oude „boerenschotsen” te dansen. Het was op 't initiatief van den voorzitter der Afdeeling Opmeer en Omstreken der Mij. van Landbouw, den heer Dr. Van Balen Blanken van Spanbroek, dat 'n aantal dames en heeren zich vereenigd hadden om zijn plan tot uitvoering te brengen. Ook nu weer bleek welk 'n suggestieve kracht de naam van den voorzitter als organisator van feestelijkheden bezit. De animo om mee te doen, 't zij door 'n rol te vervullen, 't zij door 't beschikbaar stellen van kostuums, rijtuigen, enz. was bijzonder groot. Deze zeldzame volksvoorstelling is schitterend geslaagd.

Te half drie had de opstelling van den stoet plaats op 't schoolplein te Spanbroek en te half vier begon de optocht naast het feestterrein te Opmeer. Voorop reden „de speelnootshoog”, gezeten op 'n Hollandsche sjees. Daarop volgden de hoofdpersonen van 't tooneelstuk: de Bruidgom en Bruid, eveneens troonend op 'n sjees, getrokken door 'n prachtig opgetuigd paard. Daarachter volgden op dezelfde wijze de „speelnootslaag”. De afbeelding op bladzijde 311 doet ons zien, welk 'n bekoorlijk beeld zulke oude sjeezen geven.

Achtereenvolgens kwamen, in allerlei ouderwetsche en uit den tijd geraakte, schilderachtige voertuigen, de ouders van den bruidegom en die van de bruid, de grootouders, ja zelfs de overgrootouders van den bruidegom, de ooms en de peeten (tantes), de neven en de nichten, een lange stoet van bruilofts-

gasten in ouderwetsche kleederdrachten en met gouden en zilveren versierselen. Alle dames droegen voor deze gelegenheid weer het (anders meer en meer in ongebruik gerakende) prachtige oorijzer en de kettingen van bloedkoralen zoo groot als stuiters, juweelen voornaalden, oorhangers en alles wat in vroeger tijd behoorde tot 'n boerinnenkostuum op een feestdag. Wat 'n groot aantal typische oude hoeden bleken nog bewaard te zijn door de mannen, die in den stoet reden. 't Was 'n zeer vermakelijk gezicht en hoogst interessant, zoo'n beeld uit 't verleden, dat ons voor oogen werd gesteld. In disselwagens van 1830 zaten op het *kret* en de drie *hangen* telkens acht bruiloftsgasten. Zeer trok ook de aandacht „'n Kiereboe”, ook wel „Zijper Kriekeltje” genoemd, waarin „Oome Kees en Tante Ma van de Pettemer Kluft” waren gezeten. Op het feestterrein reed de bruiloftstoet eenige malen rond en gaf aan de talrijke fotografen 'n goede gelegenheid tot het maken van opnamen. 'n Filmoperateur draaide wat hij kon en binnenkort zal de gansche vertooning als film in de bioscopen verschijnen.

Toen de bruiloftsgasten allen waren gezeten, werd 't welkomstlied aangeheven:

Welkom, vrienden! bij elkander (3 m.)

Heffen wij nu met den ander Roem der Vriendschap aan (2 m.).

Toen alle vier verzen van dit aloude lied gezongen waren, had de Rondedans plaats met het rondgaan van de brandewijnskom, onder 't zingen van:

„Waarmee maken we Bruigom vet: Met gemalen boonen.
Gemalen boonen, garstemeel, Haal het sop maar door je keel,
Hupsa, Keesie, hupsa Keesie,
Altijd heb je tierelier, en altijd heb je dorst,
En kom smeer nou je keel en kom zalf nou je borst,
Altijd heb je tierelier en altijd heb je dorst.

Inplaats van brandewijn waren de kommen gevuld met alcoholvrije wijn. Dit was 't eenige niet volkomen-historische in de vertooning. Want, wat 't drinken betreft, is de toestand in West-Friesland wel zeer veranderd. 'n Verandering, die niemand zal betreuren.

Zingen en dansen wisselden elkander af, zoo goed als bij de groote opera in de stad. Alles ging „of 't gesmeerd was”. Voor 't smeren werd telkens gezorgd door 't aanbieden van „dikkertjes”, „Janhagel”, „theerandjes” enz. en door 't rondgaan van de brandewijnskommen met de ronde zilveren lepels erin.

Verschillende boerendansen kwamen aan de beurt, soms

met afwisselend handgeklap en voetgetrap. Ook werden op de maat van het dansen, vroolijke liederen gezongen, als:

„Ik zei der wel Jaap, Wat ben je een knaap,
En zei der Jaapie sta stil....
En waarom zou ik stille staan, Ik heb van m'n leven
geen kwaad gedaan.

Ik zei der wel Jaap, Wat ben je een knaap,
Ik zei der wel Jaapie sta stil!”

Het lied van „De Langebaan”, waarbij door de gasten allerlei figuren werden gedanst, luidde:

„Mijnheer Van Stralen, die brave kapitein
Die regeerde zijn volkje, zoo groot en zoo klein”.

Hoe blijmoedig, tevreden en godsdienstig de West-Friezen vroeger wel moeten zijn geweest, zou men kunnen opmaken uit het lied (waarbij ook al werd gedanst):

Hoe vroolijk kan de Boer niet leven,
Als hij zijn land en volk beschouwt,
En aan elk het zijn kan geven
En dat hij dan op God vertrouwt,
De boer die zaait en maait het land
En wacht den zegen van Gods hand (*bis*).
Als hij den morgen op ziet klaren,
Vangt elk met nieuwe krachten aan,
Als dorschend zij het graan vergaren,
En als de winter is gedaan,
Jaagt hij de beesten in het land,
De boer zegt Gode lof en dank (*bis*).

Toen dit laatste lied aan z'n eind gezongen en gedanst was, werden Bruid en Brui- gom naar huis gebracht; 'n gebruik, dat vroeger in ons land algemeen was, ook in de steden. Onder 'n baldakijn gemaakt van een beddelaken, dat door vlaggedoek omringd en aan vier stokken gebonden was, gemaakt stapte het jong getrouwde paar in alle deftigheid voort, voorafgegaan door muzikanten en omringd en gevolgd door springende en zingende gasten. Dit was 't einde van het feest.

Zeer merkwaardig was de rijkdom der verzamelingen van oude, typische rijtuigen en prachtige kleederdrachten, gouden en juweelen hoofdversierselen, de keurige en echte inrichting der bruiloftstafel en trouwens alles wat met 't feest in verband stond. Wat anders, in onze musea verzameld, ons moet herinneren aan ons verleden, werd ons hier in levende beelden natuurgetrouw vertoond. Het was geen wonder, dat duizenden gekomen waren om van het zeldzaam schouwspel te genieten.

J. SCHUITEMAKER Cz.

DE SPROKE VAN EEN BOSCH...

DICHT bij een oude stad droomde een bosch.... De boomen waren eeuwen oud en hun kruinen strekten zich tot in de wolken....

Wat had dat bosch al mede gemaakt sedert het daar op die plek stond.... Zwarte eiken, reuzen van beukenstammen stonden als zooveel gothische pilaren, het dak van loover dragend....

De vogels zongen er hun loflied in, en de wind orgelde door de takken en bladen....

De menschen van die stad werden nooit moede, al het heerlijke te bewonderen dat hun daar gegeven werd....

Als de winterstormen geloeid hadden, zoodat men huiverde door het bosch te loopen, en als de sneeuw met haar reinheid er een toovergaarde van geschapen had.... als de heele winterdroom voorbij was.... dan kwam de lente.... schuchter, bevangen.... liep zij door het bosch.... hier en daar bleef zij staan, en zong een zoet liedekje.... en dan wreven de anemoneplantjes hun oogjes.... diep, diep verscholen onder de aarde.... en fluisterden tegen elkaar.... „wordt het lente?... wij meenen dat wij geroepen worden...”.... dan was het als een ritselen van de oude, zwarte aarde en tusschen

de goude blâren die hen hadden toegedekt kwam er leven, en de kleine anemonen kwamen met hun hoofdjes even te voorschijn.... en dan kwam de zon en vleide zoo innig.. en de sterretjes blonken schitterend wit.... sommige bloosden zacht van vreugde.... en daartusschen bloeide de koekeksbloem en de kleine groene aronskelk, met al die kleine zwarte vlekjes op de bladeren — dat zijn namelijk de inktlapjes van de kaboutermannetjes.... zij schrijven in het bosch de voorjaarsmelodieën op, die lijster en nachtegaal zingen moeten;.... en dan kwamen de grijze wollen katjes aan de groote populieren en alles was één juichtoon.... en de menschen waren blij, en togen uit de mufte stad om al dat heerlijks te zien....

Er viel wel eens een oude woudreus.... en dan was er verdriet in het bosch.... en wat zong de wind dan droeve wijzen....

Een herfst.... het was October.... daar laaide een felle orkaan uit het noorden, en het was een ontsteltenis in het bosch.... als neêrgemaaide halmen lagen de reuzen kris en kras door elkaâr.

O, wat een leed onder de vogels.... onder de bloemen die nu niet meer groeien konden in hun schaduw....

Maar men zweeg.... het was geen menschenhand die al dit schoons te niet had gedaan.... „Kijk eens,” zeide op een dag een oude beuk.... „mieren, menschen-mieren, krioelen onder ons, en komen onze vrienden weghalen” — en terwijl de menschen zwoegden onder de zwarte boomen, en paarden met al hun kracht de boomen wegsleepten, sidderden de woudreuzen van weemoed....

Toen alles weg was gehaald, was het leeg en treurig.... maar

men plantte er kleine boomen.... „Je wordt er naar van, dat eigenwijs gepraat van het jonge hout,” zeiden de kraaien tegen elkaâr.... „voor niets dienen zij, niet voor nestbouw, niet als rustplaats om te gaan slapen, en zij hebben het hoogste woord, en lachen om de oude boomen.”

„Ja, ja,” zeide een boschduif.... „het is niet.... dat.. tegenwoordig; en dan die monsterdieren die met stinkende stoom onder de boomen rennen, maken het voor ons ook niet prettig..”

En weer kwam een storm op een herfstdag en weer fel

striemde de regen, en de machtige orkaan sloeg wild met haar armen om zich heen, en omdat de boomen niet meer aangesloten waren, greep zij er weer honderden, en het leed hield weer hoogtij in het bosch.

Het werd voorjaar.... en het oude bosch zag op een dag die mieren-menschen overal doorkruipen en met vreemde teekens teekenden zij honderden boomen.... „Vreemd, wat doen die mieren vreemd, ik heb een angstig voor gevoel,” zeide een reuzeniep, die gaaf en gezond den toon aangaf in dien hoek van het bosch.... „Die menschen lachten zoo valsch toen zij opkeken,” zeiden andere boomen.... „laten wij aan die musschen vragen wat zij zeiden”.... „Net als om de engelsche kerk.... „Wij gaan de boomen vernielen”.

....Ik vloog weg.... ik kreeg zulk een angst,” zeide de musch huiverend. „Ik kwam voorbij dat kerkje, toen zij die prachtige populieren aan het vernielen waren.... o.. wat kermden die en wat raasden die takken van pijn en woede....”

Toen.... op een morgen, daar kwamen de menschen in het bosch, en of nu de boomen rilden en kermden van angst.. gehakt werd er, gehakt.... tot dat alles kaal was en voor eeuwig bedorven....

„Wij zullen wrake nemen,” zeiden een paar boomen die bij ongeluk waren blijven staan!.... „Wij zullen wrake nemen, als het straks middernacht wordt, dan trekken wij onze wortels uit den grond en wij gaan naar de menschenstad en vernielen alles wat ons tegenkomt”.

En de boomen stonden op, en nu gilden de menschen van angst, maar niets verhinderde hun woede.... zij vertraptten de menschen en die vluchten wilden, werden door de lange wortels beetgenomen en ontkwamen evenmin als de anderen.... de huizen lagen in puin.... ontzettend was de straf..

Foto C. Steenbergh.

EEN OUDERWETSCH BOERENBRUILOFT.

ACHT BRUILOFTSGASTEN IN EEN DISTELWAGEN VAN 1830.

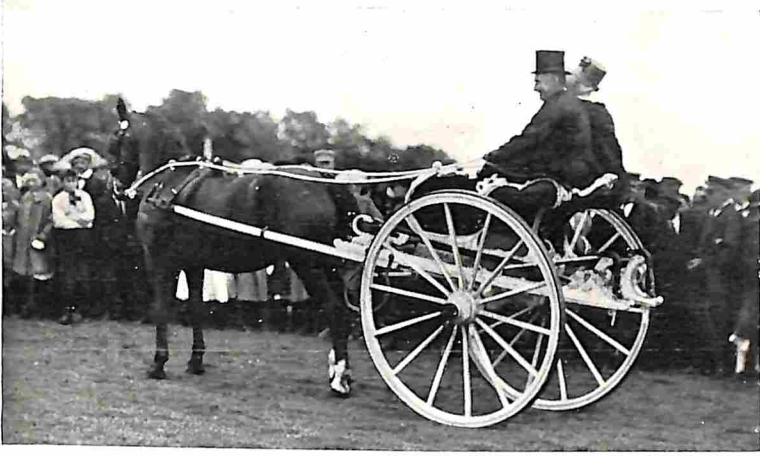

Foto C. Steenbergh.
EEN OUDERWETSCH BOERENBRUILOFT,
SPEELNOOTSHOOG EN ZIJN MEISJE IN DE
OUDE NOORD-HOLLANDSCHE SJEES.

Toen keerden zij naar het woud terug en gingen weer op hun plaatsen staan, maar slingerden een vloek tegen een ieder die voorbij kwam....

De vogels trokken in scharen weg.... de bloemen wilden niet meer te voorschijn komen.... de laatste boomen stierven van ellende, de bast om hun machtig lichaam barstte, zon en regen beurtelings kwelden hun stammen....

Een wildernis was het eens heerlijke woud geworden. Slangen ritselden door den dorren grond.... en alleen gillende monsters, stank en grauwe wolken verspreidend, renden over het terrein.... Geen vogel hoorde men meer zingen, alleen het krassen van een raaf.... wee.... wee.... hoorde men als hij over de wildernis vloog en de uilen kermden in hun nachtelijke vlucht: „mensenhand heeft hier vernield....” en als een echo hoorde men van alle kanten „Vernield”.. „vernield”....

O! de vloek van het leelijke.... dat over de wereld hangt— onder den dekmantel van verbeteren... MARIE WUYTIERS.

MEI.

De Meizon juicht haar lied van uit den hoogen neer en schalt haar gouden zangen over 't landschap uit. In reine harmonie stemt 't voog'lenkoorgeluid mee met dien gouden toon, luid-juub'lend heind' en veer.

Een pracht van bloemen en van bloesem, rose en teer, praalt in der Meizon glans. De zoele wind uit 't Zuid draagt door de dreven wolken zoeten geur, die uit sering en haagdoorn stijgt, als wierook, Mei ter eer.

Hoe zet de Mei me 't hunk'rend hart in warmen gloed, nu winterstormen, wild en guur, zijn uitgewoed, nu Wintervorst naar 't kille Noorden is verreisd.

Hoe schoon is alles thans, nu 't als vernieuwd herrijst, Hoe lieflijk ruischt in mij een zang vol melodij, een zang van jeugd en liefde in 't verjongd getij!

D. A. POSTEMA.

Uitspraken van buitenlanders over Holland's natuurschoon.

(Vervolg).

....Neen, Holland is geen mistig, kolenzwart, somber land, zonder doorschijnendheid, klaarheid noch kleur; integendeel, het is een der door verlichtingschitterendste landen. Zijn vochtige atmosfeer weerkaatst het licht met eene opvallende intensiteit. De wolken, die voortdurend zich opstapelen, werpen op het landschap mooi gevormde doorzichtige schaduwen en splitsen de groote lijnen der uitgestrekte vlakte, die dan somber, dan verlicht is.... Het zijn deze breede bruine omtrekken welke het landschap scheiden, de kleur der verlichte deelen verdubbelen, en de vlakte, die zich in 't oneindige uitstrekt, wordt door op-eenvolging van heldere en donkere partijen

het landschap met het rijkste koloriet van geheel Centraal-Europa. Daarenboven zijn de kleuren van dit Hollandsche landschap sprekend. De voortdurende vochtigheid der polders schenkt aan deze uitgestrekte weilanden eene verrukkelijk groene tint; altijd frisch en levendig, vormt ze de basis van het landschap. Daarenboven de hemel, daaronder het water, dat den hemel weerspiegelt; beide zijn ze zilverwit of van bleek azuur. Dan scheppen tusschen hemel en aarde de huizen met hunne roode daken en bruine muren, de groote donkere molens met bonte wieken van oker- of safraankleur, een palet van ongekeende levendigheid.

Het bruin tegengesteld aan het wit, het rood aan het groen, het oranje aan het blauw — kan men zich sterkere tegenstellingen voorstellen, warmere en van meer pit? Aan allen, die dikwijls die groote vlakten van Holland bewandeld hebben, die de rivieren bevaren hebben, valt dit contrast zóó sterk op, dat men zich afvraagt, hoe het mogelijk is, dat zoovele beschaafde lieden, zoovele ervaren beoordeelaars dit schouwspel hebben kunnen bezien zonder het karakter ervan te gevoelen.

HENRY HAVARD. *Histoire de la Peinture Hollandaise*

WAT IS INSTINCT?

door

C. BINGHAM NEWLAND. (Vervolg).

ZONDER ons te diep in de ontleedkunde te begeven, kunnen we in 't kort zeggen, dat een vogelwiek overeenkomt met een menschenarm, en dat de voornaamste verdeeling is: de bovenarm, de onderarm en de hand, waar als een waaier de groote slagpennen onderaan bevestigd zijn; dan volgen de kleine slagpennen en er over heen, bij den schouder te beginnen, de verschillende soorten dekveeren. Er is ook een groep stijve veeren aan een spoorachtig botje (duim) bevestigd, dat uit de middelhand of 't polsgewricht steekt; dit noemt men den duimvleugel. Bij den Vanellus spinosus eindigt de vinger in een haak en is buiten de veeren zichtbaar.

De vogelvleugels zijn gebogen, sommige meer, andere minder. De veeren vallen over elkaar heen en liggen stijf opeen; daar ze de gebogen lijn volgen, staan ze zelf min of meer in 't rond, al naar hun plaats op den vleugel. De gebogen schacht van elke veer loopt in een scherpe punt uit, zoodat ze buigzaam en veerkrachtig is; men ziet haar buigen onder druk van boven, maar den druk in tegenovergestelde richting weerstaan. Zoo is het gesteld met een enkele veer, en zoo gebeurt het ook met den vleugel in zijn geheel; inderdaad, hij werkt als een luchtklep.

Om te zien hoe dit geleidelijk zoo ontwikkelde samenstel van veeren zich eigenlijk gedraagt wanneer 't in werking treedt, moet men uiterst zorgvuldig waarnemen, wil men elke beweging afzonderlijk volgen.

De eerste beweging is 't uitspreiden van den vleugel. De „arm” klept open bij den elleboog, wordt uitgestrekt en stokstijf gehouden in rechten hoek met het lichaam; zoodra hij zich in beweging zet, slaat hij regelmatig, al maar op en neer in de lucht. Laten we ons nu eens nu eens inplaats van den vleugel een oogenblik een plat stuk hout voorstellen van denzelfden vorm en dat de zelfde beweging ondergaat. Zelfs bij de snelste

EEN OUDERWETSCH BOERENBRUILOFT.
ZIJPER KRIEKELTJE OF KIERSBOE.

vaart zou het geen ziertje hefkraft ontwikkelen, eenvoudig doordat de lucht aan weerskanten gelijken druk uitoefent; maar in 't geval van den vleugel is de luchtdruk *niet* gelijk op beide vlakken. Bij den slag naar boven buigt de heele vleugel door den druk, wat het oppervlak verkleint, terwijl de lucht gemakkelijk van den bollen vorm afglijdt. Tegelijkertijd wijken de groote en kleine slagpenen, die over hun grootste lengte geen steun hebben, uiteen, en laten de lucht door. Zoo zal men zien, dat de bovenkant van den vleugel weinig weerstand biedt. Maar het omgekeerde is het geval bij den neerslag, wanneer de veeren van den onderkant, zoodra de lucht er tegen drukt, samengeperst worden; maar daar ze van achteren gesteund zijn door rijen veeren, die dakpansgewijze over elkaar liggen, houden ze de lucht met goed gevolg tegen; terwijl de veeren zich glad leggen geeft de vleugel mee, waardoor vanzelf het oppervlak weer *groter* wordt. Het is dus duidelijk, dat als de vleugels op bovenbeschreven wijze bewogen worden, er een geweldige hefkraft ontwikkeld wordt.

Nemen we nu eens aan, dat deze beschrijving volkomen juist is, dan begrijpen we hoe een vogel van den grond opstijgt. De hoek waaronder hij opstijgt hangt echter van de soort af en ook van de gesteldheid der plek waar de vogel zich toevallig op dat oogenblik bevindt. Een houtsnip bijvoorbeeld, door dicht onderhout omgeven, stijgt loodrecht, tot zij boven de boomtoppen is gekomen, en dat doet ze met groote snelheid. Eenden, talingen vooral, vliegen steil op uit het riet, of uit water met overhangende boomen.

Een zwaan daarentegen moet evenals een vliegmaschine langs het watervlak „op gang komen” eer hij de lucht in kan. De oorzaak hiervan is, dat het gewicht van den vogel in het eerste oogenblik elke poging om uit het water te springen belemmert. Dientengevolge verliezen de vleugels hun halve hefkraft doordat ze in aanraking met het water komen; maar zoodra deze vogel vrij is, vliegt hij schuin omhoog, ofschoon hij door zijn gewicht nooit onmiddellijk kan stijgen boven een bepaalden hoek.

Nu we den vogel goed en wel de lucht in hebben door de hefkraft der vleugels, moeten we het geheim eens onderzoeken van de kracht die de voorwaartsche beweging veroorzaakt.

Het zich verplaatsen in de lucht geschiedt, volgens mij, op drie manieren; en wel: door een golvende vlucht op uitgespreide, roerloze wiken; door „zeilen” en uitsluitend door vleugelslagen. Dit laatste is de gewone manier van vliegen bij vogels.

Een golvende vlucht op roerloze wiken vinden we slechts bij meeuwen en dergelijke vogels. Verscheiden meeuwensoorten zijn in staat om, zonder hun vleugels te bewegen, een schip tegen den wind in te volgen en zelfs in te halen; en ik twijfel er niet aan, of een meeuw of een andere „zwevende” vogel is in staat, als hij een bepaalde hoogte bereikt heeft (niet dat hij ooit van die macht gebruik maakt) op deze wijze tot in 't oneindige door te gaan. Een golvende vlucht zou men kunnen vergelijken met een montagne-russe; de uitwerking is echter nog sterker, omdat bij den vogel de vaart die hij door 't neerglijden gekregen heeft, met behulp van den wind, voldoende is om hem tot op dezelfde hoogte terug te brengen, hooger zelfs. Dit is echter „glijvlucht”; regelrecht door de lucht vliegen is weer wat anders.

Als men eenden, ganzen, plevieren, enz. in de lucht ziet trekken naar een ver verwijderd doel, merkt men dat de vogels in een horizontaal vlak (evenwijdig aan de aarde) vliegen en voortdurend hun vleugels gebruiken. Vertoont een der vogels echter neiging te gaan zweven, dan is dit een stellig sein dat de vlucht op 't punt is neer te strijken, of het klapwicken zou zeker niet gestaakt zijn. Het blijkt dus duidelijk, dat een voorwaartsche beweging onmiddellijk gevolg is van wickslag, onafhankelijk van zweven of golven. In zoo'n geval zijn de vleugels zoolang buiten werking en dienen ze louter om het dier in de hoogte te houden.

Nu moeten we eens onderzoeken hoe dit slaan met de vleugels vooruitgang te weeg brengt. Wanneer we een vleugel nog eens bekijken, merken we, dat het gevederte geleidelijk dunner wordt van den „arm” af, naar een smal door de uiteinden van naast elkaar liggende enkele veeren begrensd randje toe. Deze enkele veeren zijn buigzaam en veerkrachtig. We hebben al gezien, dat de vleugel, zoodra hij opgeheven wordt, eigenlijk geen weerstand ondervindt; daarom komt het op den neerslag aan.

Nu zullen we ons bij wijze van proef eens voorstellen, dat deze vleugel op de natuurlijke manier gewoon op en neer bewogen wordt uit den schouder, maar van een stilstaand lichaam. De uitwerking op de lucht, dit kunnen we bewijzen, is deze: dat er lucht wordt opgezogen, die bij elken neerslag *achter* den vleugel wegstroomt; kortom, de vleugel verplaatst de lucht op dezelfde wijze als een waaier — maar dan een waaier zoo gemaakt, dat hij met een enkele, of eenzijdige beweging werkt. Als de vleugel of de vleugels zoo met groote snelheid in beweging worden gebracht, kan men gemakkelijk begrijpen wat het gevolg moet zijn, wanneer ze aan een *vrij* lichaam zijn verbonden, licht en zoo gevormd, dat het den minst mogelijken weerstand aan de lucht biedt.

Een horizontaal vliegende eend legt zonder hulp van den wind wel een acht en veertig K.M. per uur af; dit is de grens van haar vliegvermogen, dat slechts verhoogd kan worden door een gunstigen wind. Omgekeerd wordt de vlucht belemmerd door tegenwind. De snelheid vermeerderd als de vogel, nog steeds klapwiekend, niet langer gewoon horizontaal vliegt, maar naar de aarde toe; in zoo'n geval komt die vermeerdering door de zwaartekracht. Maar voor de vliegkracht is de proef op de som toch datgene, waar een vogel in horizontale richting, zonder hulp van den wind toe in staat is. Het vliegen onder een hoek *boven* het horizontale vlak vermindert omgekeerd de vaart naarmate de hoek minder scherp, de helling dus steiler wordt.

Men dient echter in 't oog te houden, dat de vleugels, die nu weliswaar den vogel zoowel opheffen als voortdrijven, nog steeds, en zoo is het altijd, hun zelfden stand en beweging behouden hebben ten opzichte van het lichaam. Zooals de schep-raderen van een stoomboot samenwerken en hun stand bewaren ten opzichte der zijden van het schip, hoezeer dat laatste ook slingert en heen en weer geworpen wordt, zoo gaat het ook met de vleugels van den vogel; ze draaien niet in 't schoudergewricht, maar houden steeds hun zelfden stand, wat er ook gebeurt. Het zijn niet de vleugels, maar het is het lichaam van den vogel dat van stand verandert, naar boven of naar beneden helt, al naar 't geval wil.

Om hefkraft te verkrijgen moet het vogellichaam schuin naar boven gericht zijn. Vliegt hij in horizontale lijn, dan wordt de hefkraft opgeheven en werken de wiken als waaiers.

Golven, zonder „zweven”, is een stijl van vliegen, die onder veel kleinere vogels algemeen is. Door afwisselend de vleugels te gebruiken en ze weer dicht te slaan, schiet de vogel voort in golvende lijn. Zoodra de wickjes opgevouwen worden, valt de vogel schuin naar beneden, en wordt in die richting voortgedragen tot de vlerkjes weer gerept worden, en hij weer hellend opstijgt tot de vorige hoogte of welke hoogte hij maar verlangt. Dit is een bijzondere wijze van vliegen, juist passend voor de behoeften van deze roestvogels; want men zal opmerken, dat een vogel met golvende vlucht zich opgeeft wanneer hij naar een tak toekomt, en neerstrijkt op hetzelfde oogenblik dat de kracht verbruikt is. Is 't een stevige tak, dan zal de vogel zonder eenig gefladder neerkomen — zelfs zonder ook maar een haarbreed zijn evenwicht te verliezen. Zoo'n wonderbaarlijke nauwkeurigheid, zoo'n evenwicht is slechts mogelijk voor geboren koorddansers, zooals deze, die niet hoeven na te denken over hun bewegingen, maar door een onfeilbaar onderbewustzijn geleid worden.

(Wordt vervolgd).

Foto C. Steenbergh.

CHIMPANSEE IN „ARTIS”.